

док. від 04 листопада 2003 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. URL: [http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_102](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_102).

Ілляшенко Олексій Володимирович,
завідуючий відділом з питань дотримання
антикорупційного законодавства
Секретаріату Кабінету Міністрів України,
кандидат юридичних наук
Зарубей Вікторія Володимирівна,
професор кафедри досудового
розслідування Національної академії
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ

Одним із важливих питань, яке потребує постійної уваги під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії корупції є практичне, а не формальне відношення до застосування деяких норм та вимог Закону України «Про запобігання корупції» [1] з боку державних органів, які не є спеціальними суб'єктами у сфері протидії корупції або правоохоронними органами.

Так, відповідно до статті 22 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) особам, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

Стаття 23 Закону передбачає наступне:

1. Особам, зазначеним у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб:

1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності,

пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

2. Особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, можуть приймати подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які:

1) даруються близькими особами;

2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

3. Подарунки, одержані особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Рішення, прийняте особою, зазначеною у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення статті 67 цього Закону.

У свою чергу, відповідно до статті 24 Закону з метою запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними:

1. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або

подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів:

- 1) відмовитися від пропозиції;
- 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

2. Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

3. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

4. Положення цієї статті не поширюються на випадки одержання подарунка за наявності обставин, передбачених частиною другою статті 23 цього Закону [1].

Водночас законодавцем не передбачено зразок акту про

виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка, що в свою чергу покладає всю відповідальність на правильність дій щодо оформлення такого акту на керівників відповідних державних органів та уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції цих державних органів.

Крім цього, у випадку, коли особи, які склали акт не впевнені в тому чи є виявлені майно або грошові кошти неправомірною вигодою чи подарунком, або не встановлено хто може бути потенційним суб'єктом правопорушення чи кому з працівників державного органу вони призначались це може вплинути на неможливість встановлення спеціального суб'єкта у сфері протидії корупції, який відповідно до компетенції (слідності) повинен розглядати відповідні матеріали.

Також виникає питання щодо подальшої долі вилученого майна або грошових коштів, якщо вилучення відбувалось не відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу або Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Адже, якщо стаття 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) ККУ має на противагу статтю 369 (Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) ККУ [4], то ні Закон ні КУпАП, крім статті 172-5 (Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків) КУпАП, де суб'єктом правопорушення є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» не передбачає адміністративну відповідальність фізичних осіб за пропонування або надання подарунка посадовій особі [3].

Так, вищезазначена проблема є актуальною, бо правильність дотримання виконання вимог статті 24 Закону можливо б було використовувати під час перевірки посадових осіб на доброчесність, а також неврегульованість цього питання може створювати корупційні ризики для посадових осіб під час прийняття рішень в процесі оформлення знайденого майна або грошових коштів, їх вилучення та подальших дій з ними.

Це пов'язано також з тим, що відповідно до розділу 3 засад державної антикорупційної політики в Україні

(Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки, затверджених Законом України від 14.10.2014 № 1699-VII одним із завдань у сфері запобігання корупції було визначене наступне.

Істотно зміцнити резистентність публічної служби проявам корупції, а також довіру до неї з боку громадян можуть перевірки на доброчесність: імітація ситуацій, подібних тим, що виникають у повсякденній діяльності публічного службовця, з метою перевірки доброчесності поведінки службовця за певних обставин. Такі перевірки повинні проводитися з метою забезпечення професійної непідкупності, запобігання корупції серед публічних службовців, перевірки дотримання ними своїх посадових обов'язків, етичних стандартів поведінки, виявлення, оцінки та усунення чинників, що призводять до корупції. У той же час такі перевірки можуть мати характер провокації надання неправомірної вигоди і тому не можуть бути підставою для початку кримінального провадження. З метою забезпечення дотримання прав людини у зв'язку з проведенням таких перевірок порядок їх проведення слід визначити законом.

Тому, підпунктом 5 пункту 3 розділу 3 передбачалось прийняти закон про проведення перевірок публічних службовців на доброчесність, у якому передбачити правила та порядок проведення таких перевірок, гарантії законності та контролю, наслідки проведення (заохочення або притягнення до дисциплінарної відповідальності), а також те, що такі перевірки не є негласними слідчими діями, їх результати не можуть використовуватися у кримінальному процесі як засоби доказування, за їх результатами кримінальне провадження не відкривається. Передбачити також у Кримінальному кодексі України положення про те, що не є провокацією на отримання неправомірної вигоди використання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції ситуації, за якої у суб'єкта вже виник умисел на давання чи отримання неправомірної вигоди [2].

Водночас вищевказані зміни до законодавчих актів, передбачені Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» прийнято не було.

Отже багато проблемних питань виникає у зв'язку з відсутністю єдиного тлумачення вимог законодавства, суб'єктивним, а іноді і формальним підходом до прийняття певних рішень, що призводить до недотримання принципу невідворотності покарання для порушників, а головне до моральних і матеріальних збитків громадян, у зв'язку помилковими діями чи бездіяльністю державних органів (більшість питань регулюються методичними рекомендаціями та роз'ясненнями, а не нормативно-правовими актами).

Отже головним завданням держави залишається захист прав та законних інтересів громадян, а також підтримання довіри до діяльності відповідних державних інституцій збоку суспільства.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14 жовтня 2014 р. Відомості Верховної Ради. 2014. № 46. Ст. 2047.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
4. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 1 вересня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.